

Input BMO internetconsulatie ‘Vernieuwd Beleid Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking’ | maart 2018

De leden van het Breed Mensenrechten Overleg (BMO) hebben het beleid, de focus en de inzet van het kabinet Rutte II rondom mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking gewaardeerd. Tegelijkertijd constateren wij dat wereldwijd, ook binnen Europa, het mensenrechtensysteem steeds vaker wordt ondermijnd door non-implementatie; het openlijk ter discussie stellen van relevantie en actieve interventies die het systeem verzwakken. Daarnaast heeft de toegenomen aandacht voor economische diplomatie in het buitenlandbeleid ervoor gezorgd dat de capaciteit voor mensenrechten op de ambassades is geslonken. Dit is ten koste gegaan van de uitvoering van het mensenrechtenbeleid. Tevens zien we dat maatschappelijke pluriformiteit steeds vaker schuurt met bestaande machtsverhoudingen, met als gevolg de onderdrukking van organisaties en actieve burgers. Het is buitengewoon belangrijk dat iedereen kan deelnemen aan het politieke debat om derhalve bij te dragen aan inclusieve duurzame ontwikkeling. Dit sluit ook aan bij het ‘*Leave no one Behind*’-concept zoals verankerd binnen de Sustainable Development Goals (SDG). In het licht hiervan is stevige inzet op de uitvoering van het beleid en aandacht voor de afnemende ruimte van mensen om op te komen voor hun rechten van groot belang. Dit is een noodzakelijke voorwaarde voor het voorkomen van conflict, werken aan legitieme stabiliteit, creëren van eerlijke handel en het verminderen van ongelijkheid.

Tegengaan ondermijning mensenrechten door in te zetten op het verstevigen van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld en de positie van mensenrechtenverdedigers

De ruimte voor maatschappelijke organisaties en actieve burgers neemt structureel en wereldwijd af.ⁱ Dit betekent ook een aanzienlijke verslechtering van de positie van NGOs en mensenrechtenverdedigers (MRVs). Dit is niet alleen een urgent mensenrechtenprobleem op zichzelf, het ondermijnt ook de effectiviteit van het Nederlands buitenlands beleid. Daarom is het van belang om het versterken van de civiele ruimte (civic space) als een prioriteit te hebben in het mensenrechtenbeleid en het ontwikkelingsbeleid. Nederland heeft daar ook in eigen land ervaring mee en kan derhalve overtuigend overbrengen waarom maatschappelijke actoren essentieel zijn voor duurzame ontwikkeling en het bevorderen van rechten van iedereen.

Dit vergt een proactief beleid rondom het tegengaan van die afnemende ruimte. Assertieve diplomatie dus, inclusief openlijke politieke steun. Assertieve diplomatie kan zowel bilateraal, alsmede via de vele multilaterale organisaties die aandacht besteden aan dit thema. Zo is de Raad van Europa bezig met een studie en het opstellen van aanbevelingenⁱⁱ rondom de impact van nationale wetgeving, beleid en praktijk op de activiteiten van het maatschappelijk middenveld; Nederland kan zich er hard voor maken dat de aanbevelingen hieruit worden overgenomen. Ook de uitspraken van VN-verdragsorganen spelen een belangrijke rol, en dan vooral betreffende het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Dit is een belangrijk instrument om wetten te agenderen die de financiering en vrijheid van het maatschappelijk middenveld inperken. Daarnaast kunnen de handels- en ontwikkelingsinstrumenten van de Europese Unie ingezet worden om krimpde ruimte tegen te gaan.ⁱⁱⁱ

Naast politieke steun is ook het mogelijk maken van toegang tot afdoende en flexibele financiering en beschermingsmechanismen belangrijk. Waar een context snel verandert is het cruciaal dat maatschappelijke organisaties adequaat reageren, fondsen anders kunnen aanwenden om effectief te zijn en over niet-geoordeelde financiering kunnen beschikken om een effectieve rol als waakhond te kunnen spelen. Dit zal leiden tot continuïteit, wat bijdraagt aan een effectievere versteviging van de ruimte van het maatschappelijk middenveld en de positie van mensenrechtenverdedigers.

Bevorderen van mensenrechten door het gehele Nederlandse kabinet

Consistente en coherente uitvoering van internationale mensenrechtenstandaarden in Nederland, binnen en buiten de Europese Unie is van groot belang. Hiervoor moeten alle ministers mensenrechten en specifiek de zojuist beschreven afnemende civiele ruimte, integraal opnemen in hun beleid. Dit

betekent een coherent Nederlands buitenlandbeleid, waarbij consequent wordt gekeken hoe grove mensenrechtenschendingen overal ter wereld tegen kunnen worden gegaan. Hierbij werkt inzet die enkel gericht is op ons 'korte termijn eigen belang' averechts. Ondanks dat blijft in de relaties met landen waarmee we veel handel drijven de aandacht voor mensenrechten te vaak achterwege. Ook de toegenomen focus op onze veiligheid en op het tegengaan van migratie naar Europa draagt het risico van een korte termijn focus in zich. Dat moet voorkomen worden.

Het is bijvoorbeeld begrijpelijk dat gelden bestemd voor ontwikkelingssamenwerking worden besteed in landen waar het gemiddeld inkomen laag is. Mensenrechtenschendingen vinden echter plaats in lage, midden en hoge inkomenslanden. Het BMO vraagt om een uitzondering voor de uitvoering van programma's die primair gericht zijn op het adresseren van mensenrechtenschendingen. Activiteiten in hoge inkomenslanden en landen die niet op de DAC-lijst staan, maar waar wel sprake is van grove schendingen van internationale mensenrechtenverdragen, zouden mogelijk moeten zijn.

Coherentie en coördinatie dient ook gezocht te worden op EU-niveau en de EU-richtsnoeren voor mensenrechtenverdedigers, voor de vrijheid van meningsuiting (online en offline) en voor LGBTI blijven hier een goed middel voor. Coherentie veronderstelt ook dat het Nederlands buitenlandbeleid evenwichtig en niet-selectief, dus ongeacht de identiteit van schender en slachtoffer, opkomt voor de rechten van en gerechtigheid voor minderheden. In conflictlanden kan een selectieve benadering, bijvoorbeeld t.b.v. christelijke minderheden, averechts uitpakken.

Tot slot blijft het serieus omgaan met de aanbevelingen aan Nederland binnen de UPR en het naleven en bekrachtigen van andere verdragen binnen het mensenrechtenkader essentieel voor een geloofwaardige stem in het buitenland.

Mensenrechtencapaciteit van staf op ministerie en postennetwerk

Voor al het bovenstaande is de rol van Nederlandse ambassades onmisbaar. Het aannemen van mensenrechtenspecialisten op ambassades zal bijdragen aan een effectief mensenrechtenbeleid van de Nederlandse overheid. *"Mede in het licht van de opkomst van illiberal democracies vraagt ook het actief volgen van de naleving van mensenrechten in diverse landen veel van het diplomatieke apparaat"* bleek ook uit het briefadvies van de AIV van mei dit jaar: *"De vertegenwoordiging van Nederland in de wereld"*.^{iv} Ambassades kunnen alleen al met hun netwerk, door hun verklaringen en door het bieden van veilige overlegruimtes van zeer groot belang zijn. Zij zouden per land en per prioriteit van het Nederlandse mensenrechtenbeleid de stand van zaken kunnen aangeven, wat zou kunnen leiden tot aandacht voor groepen die specifiek onder druk staan. Ook kan een ambassade Nederlandse bedrijven stimuleren om in de betreffende landen SDG-proof te werken. Wat ons betreft hoort een mensenrechtentoets, met behulp van de UN guiding principles en de OECD-richtlijnen voor multinationals, daarbij.

Het Breed Mensenrechtenoverleg (BMO) is een netwerk van in Nederland gevestigde non-gouvernementele organisaties die adviseren over mensenrechten in het Nederlands buitenlands beleid. Het bestaat uit 16 leden en 4 waarnemende organisaties. Huidige leden zijn: Amnesty International, COC, Cordaid, Dutch Coalition on Disability and Development, Defence for Children - ECPAT, Free Press Unlimited, Hivos, Justice and Peace, Landelijke India Werkgroep, Lawyers for Lawyers, Nederlands Helsinki Comité, Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Oxfam Novib, Peace Brigades International, YWCA Nederland, PAX en RNW Media. Meer informatie via <http://www.bmoweb.nl> en office@bmoweb.nl.

ⁱ <http://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/SOCS/2017/state-of-civil-society-report-2017-executive-summary-en.pdf>, State of Civil Society Report, Civicus, 2017.

ⁱⁱ <https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/human-rights-development-cddh/civil-society-and-human-rights-institutions>

ⁱⁱⁱ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578039/EXPO_STU\(2017\)578039_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578039/EXPO_STU(2017)578039_EN.pdf), Shrinking space for civil Society: the EU response, Hoofdstuk 5, paragraaf 5.1, blz. 32.

^{iv} <http://aiv-advies.nl/9bn/publicaties/briefadviezen/briefadvies-de-vertegenwoordiging-van-nederland-in-de-wereld#advice-summary>